



Plavuňka zaplavovaná u Černého rybníka.



Plavuňka zaplavovaná – nový silně ohrožený druh ve Slavkovském lese

Přemysl Tájek a Pavla Tájková, AOPK ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Slavkovský les

Asi nebudeme daleko od pravdy, řekneme-li, že za velkou částí nejzajímavějších objevů v životě terénních přírodovědců stojí náhoda. A asi těžko bychom v naší paměti či zápisnicích pátrali po lepším příkladu, který by toto tvrzení doložil, než jakým je náš nedávný nález vzácné plavušky zaplavované učiněný přímo v srdci Slavkovského lesa. Řekne-li se Kladská, většina lidí si vybaví naučnou stezku kolem Kladského rybníka při okraji zdejších rozsáhlých rašelinišť. Tato malebná krajina láká k návštěvě v každou roční dobu. Botanika či zoologa žijícího na začátku 21. století to však přeci jen táhne spíše do odlehlějších, méně navštěvovaných a tedy i méně probádaných

koutů zdejšího pohoří. Když jsme se tedy v poslední červencový den letošního roku s našimi dětmi vypravili na Kladskou, bylo to z čistě nebadatelských pohnutek – šli jsme se zkrátka jen vykoupat. Naším cílem byl Černý rybník – vodní nádrž vzniklá v 16. století v souvislosti se stavbou Dlouhé stoky. Rybník je napájen drobnými přítoky z rašelinišť na svazích nejvyšších vrcholů Slavkovského lesa, jeho voda je tedy velmi chudá na živiny, průhledně čistá a příjemně osvěžující i v nejparnějších letních dnech. Živinami chudé je i podloží a pozvolné břehy rybníka tvořené hrubým žulovým pískem. Vegetace na okraji rybníka je proto i po osmi letech od obnovy vodní nádrže



Plavuňka roste na severním břehu Černého rybníka, na ploše asi 6 m². Obě fotografie Přemysl Tájek.

stále nezapojená. Na nejvlhčí místa se pozvolna šíří sítiny, na sušších se začínají uchytávat mechy a semenáčky smrků. Nic neobvyklého – až na několik metrů čtverečních, kde si své místo na slunci vybojovala jedna z našich nejvzácnějších plavuní – plavuňka zaplavovaná (*Lycopodiella inundata*). Nebyť našeho vyhřívání na slunci a opatrné pomalé chůze našich bosých nohou, jistě bychom ji přehlédli.

Plavuně jsou jednou ze skupin organismů, pro něž mají přírodovědci slabost. Snad proto, že nám připomínají dávno zapomenutý svět čtyřicetimetrových velikanů z karbonských pralesů. Hloubavé pozorovatele přírody možná také okouzluje starodávná, jednoduchá, ale dodnes efektivní a evolucí prověřená stavba těla a zajímavá přizpůsobení zajišťující rozmnožování těchto rostlin. Každopádně nález plavuňky nás velice potěšil. A těší nás o to více, že se tímto nálezem seznam chráněných a vzácných druhů Slavkovského lesa rozrostl o tak významnou položku.

Podobně jako velká část našich ostatních plavuní, je i plavuňka zaplavovaná typickým druhem zraňovaných půd, tedy míst s nezapojenou vegetací. Tato stanoviště pochopitelně často podléhají rychlým změnám a výskyt prvních kolonizátorů zde bývá jen dočasný. Tedy pokud nezasáhne ruka člověka, která zbrzdí zapojování vegetace a vytlačování konkurenčně slabých druhů. Výhodou plavuní je tvorba velkého množství rozmnožovacích útvarů (spor), které se pomocí větru mohou šířit na značné vzdálenosti. Rostlina se však dokáže rozmnožovat i vegetativně, pomocí drobných pupenů vyrůstajících na „větvičích“, jak se u plavuní říká vidličnaté větveným částem lodyh. Odkud vítr zavál spory plavuňky k Černému rybníku, je trochu záhadou – nejbližší známé lokality jsou odtud totiž dosti daleko (viz článek na str. 52). Je ale klidně možné, že v okolí Kladské plavuňky dlouhodobě unikala pozornosti přírodovědců. Nebylo by to až tak překvapující, jde o rostlinu opravdu

velmi drobnou a nenápadnou. Narušovaných a nezapojených písčitých ploch je v okolních lesích dostatek, především v okolí lesních cest nebo v průsecích pod elektrovodem. Jisté však je, že v zapojeném smrkovém lese, který ještě v roce 2010 stál na místě zaniklého Černého rybníka, plavuňka růst nemohla.

Celkové rozšíření plavuňky zaplavované zahrnuje Evropu (především západní a střední), část severní Ameriky (východní část a při tichomořském pobřeží) a vzácně se vyskytuje i v Japonsku. V Čechách roste plavuňka převážně ve středních a vyšších polohách, větší množství lokalit najdeme jen na Třeboňsku a na Šumavě. Proto je také řazena mezi druhy zvláště chráněné v kategorii silně ohrožený, v Červeném seznamu pak mezi druhy ohrožené. Historické záznamy o výskytu plavuňky ve Slavkovském lese nejsou. Pokud by se však podařilo pečlivým prohledáním vhodných stanovišť v okolí Kladské najít další populace tohoto druhu, bylo by pravděpodobné, že tu se plavuňka vyskytuje již dlouho, pouze jsme si jí nevšimli. ■

Poznámka redakce:

Nález plavuňky zaplavované je již druhým překvapivým nálezem plavuní z okolí Kladské. V roce 2010 byla ve starém opuštěném lomu na svazích vrchu Lysina nalezena plavuň pučivá. Do té doby se předpokládalo, že ve zdejších lesích dávno vyhynula – poslední údaj o jejím výskytu totiž pocházel z roku 1924 (podrobněji o nálezů viz Arnika 2010/1).

Použitá literatura:

- Kráska P. (2020): Divočina za humny – pískovny a plavuňka. – Arnika, přírodou a historií Karlovarského kraje 2020/2: 52–55.
- Kubát K. (1997): Lycopodiaceae Mirbel – plavuňovitě. – In: Hejný S. et Slavík B. [eds.]: Květena České republiky 1: Academia, Praha, 557 pp.
- Štědrá V. (2010): Geologická zajímavosti na dně Černého rybníka. – Arnika, přírodou a historií Karlovarského kraje 2012/1: 2–6.
- Tájek P. (2010): Plavuň pučivá ve Slavkovském lese po devadesáti letech opět nalezena. – Arnika, přírodou a historií Karlovarského kraje 2010/1:24.

Výskyt plavuňky zaplavované v České republice (zobrazeny záznamy za posledních 25 let). Nově nalezená lokalita ve Slavkovském lese zvýrazněna žlutě. Podle Nálezné databáze AOPK ČR.

